

OD ISTOG PISCA

BONAVIA
SEVERNI ZID
DANTEOV TRG
RUSKI PROZOR
DOSIJE DOMAŠEVSKI
ISLEDNIK
SLUČAJ BREMEN
BRATSTVO PO MRLJI
ADRESA

DRAGAN
VELIKIĆ

Astragan

Copyright © 1991, Dragan Velikić
Copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Žanet

Sadržaj

Glava prva: STUDIO „BEOGRAD“	11
Glava druga: MAGACIONER	49
Glava treća: KASKADER NA PORODIČNOM STABLU	65
Glava četvrta: DIOGENOVA ZEMLJA	84
Glava peta: POSLEDNJA STANICA PULA.	110
Glava šesta: BAŠTA „APHAKE“	127
Glava sedma: KARTOGRAF	152
Glava osma: VISEĆI VRTOVI	174
Glava deveta: PALIMPSESTI.	206
Epilog	227
<i>O autoru.</i>	229

*Pas koji liže testeru pije sopstvenu krv,
i od slasti svoje krvi ne opaža koliko strada.*

Isak Sirin, 7. vek

Glava prva

STUDIO „BEOGRAD“

1.

Svi srećni komunisti liče jedni na druge, svaki nesrećni komunista nesrećan je na svoj način, zapisao je na početku romana Marko Delić i odsutno se zagledao u usijane betonske nakaze Novog Beograda.

Kao uljez pojavljuje se ta uporna rečenica u novoj verziji rukopisa, a sa njom i gomila spodoba što uporno čeka na obodu žućkastog oreola lampe. Guraju se i viču. Neki su u uniformama.

Mladi pisac želi da ih zaobiđe.

Oprezno se udaljava.

Marko Delić je na početku spisateljske avanture. Naivno veruje da pisac sam bira svoje junake, kao što čitalac uzima knjige.

Čudesan je kardiogram grada u kojem živi naš junak. Trusno područje. Igla seizmografa stalno treperi. Čim se malo odahne u miru, organizam grada vapi za uništenjem. I tako vekovima.

Grad na ušću Save u Dunav podseća na ogroman studio koji nudi kulise i najosetljivijim egzibicionistima. Najviše su

snimani ratni filmovi, te dekor nedovršenosti nalazimo na svakom koraku. I kada su goli, statisti osećaju krute nabore uniformi. Vojnički maniri sigurna su zaštita beskućnika što ih vetrovi naneše pod zidine Kalemegdana.

Naš junak, rođeni Beograđanin (karakteristika koju je bolje prećutati), veruje da nema tog studija na svetu koji se može porediti sa Beogradom. Ni rimska Činečita, ni magični Holivud ne zasenjuju čudesa grada na ušću Save u Dunav.

Beograđani odavno žive poput meksičkih i kubanskih izbeglica, te su mogućnosti u oblasti najpopularnijeg filmskog žanra neiscrpne. Ozloglašene njujorške ulice protežu se beogradskim četvrtima, a pletenica kriminalaca, potkazi-vača i policije, oplemenjena nekim folklorističkim detaljima čini endemsko bratstvo metropole na ušću Save u Dunav. Lepeza kriminalističkih filmova, od onih melodramskih iz života sitnih kriminalaca pa do političkih trilera čiji akteri nose osmehe dobitnika Oskara, u beogradskom studiju se širi motivima orijentalnih bajki i plakatskim prizorima boljševičke umetnosti što može da posluži kao originalna scena avanturama nekog novog Supermena.

Sivi blokovi Novog Beograda, iznikli na pesku i vodi, kulise su za neorealističke varijacije.

U snežnim noćima, kad iščeznu ruševne kuće i prljavština, napaćena lica građana i gomile đubreta oko kontejnera, obrisi Dorćola i Savamale pružaju bogat dekor. Kocke idiličnih tramvaja zvone pustim ulicama, klize nečujno pristaništem i odlaze mostom u pustare na drugoj obali Save, tamo gde se samo noćiva i puca za praznike.

Ogromne kulise građanskih kuća doplovile su Dunavom iz Pešte i Beča, negde početkom dvadesetog veka. Stizale su i kasnije.

Jednom je neki austrijski reditelj snimao Beč u Beogradskom pristaništu i divio se, noću, velelepnim građevinama.

Mnogi su svetski reditelji u beogradskom studiju tražili fantazmagorične prizore. Dokumentaristi još uvek strpljivo iščekuju atentate, revolucije i prevrate.

Scenografi lutaju periferijskim naseljima u potrazi za kulisama.

U vlažnim suterenima dostojnim Dikensove atmosfere okupljaju se porodične manufakture. Hiljade sijalica, šaltera i brava skinutih iz tek useljenih solitera beogradskih boravišta, automobilske gume, kasetofoni, brisači stakla, bunde, retrovizori, skupoceni otirači za noge, gomile novčanika i satova.

Čitav Beograd vrvi od malih ispostava.

Porodice sa uigranom ekipom i savršenom raspodelom posla koriste i trogodišnju decu kao izuzetno zahvalne istraživače kontejnera. Svaki pedalj grada je pod kontrolom. Konkurencija je žestoka. Na dno pristiže sve više građana. Krađa nije samo hobi već i način života, odlika sposobnih i inteligentnih. Radnici komunalne službe za odvoženje pogrešno parkiranih vozila rade i prekovremeno. U tajnim radionicama rastavljaju se i brišu iz mehaničkog postojanja stotine automobila. Sitni lopovi danonoćno obilaze javne garaže blagosiljani tajanstvenim migom organa reda.

Studio „Beograd“ nudi mnoga zanimanja. Dovoljno je u novinama pogledati oglase i pažljivo dešifrovati ponude.

Usled čestih kvarova liftova u nebeskim naseljima, pojavljuju se specijalni nosači koji uz određenu novčanu nadoknadu pružaju usluge starima i bolesnima. U dogovoreno vreme spuštaju ili penju svoje klijente.

Osamdesetih godina, kada su zimska isključenja struje bila gotovo svakodnevna, u neboderima Istočne kapije

Beograda beše organizovana specijalna pogrebna služba. Na rukama su i po dvadesetak spratova spuštali pokojnika pre njegovog definitivnog uzletanja.

Ali, pažljivom šetaču neće izmaći iz vidokruga male oaze tišine u starom delu grada, koji se od rata raspada zbog starosti i nebrige. U dvorištima nevidljivim sa ulice, čuče stari Beograđani kao neka istrebljena vrsta, skriveni u rezervatima, daleko od očiju gomile čiji pogledi krune trošne fasade. Mermerna stubišta keze se ledenim rebrima radijatora koji su pre rata grejali čiste haustore. Između spratova vuku se dotrajali liftovi.

Zaljubljenik u velelepne kuće pitaće se u čudu: Gde su ti ljudi koji podigoše zadužbine, pozorišta, crkve i bolnice?

Ne žurimo! Baš o tim dobrotvorima želi da piše naš junak dok u vrelom avgustovskom popodnevnu šapuće rečenicu sa početka romana i oprezno se udaljava od uznemirene gomile.

A iza tamnih draperija, u hladnjikavim i vlažnim stanovima Starog grada i Dorćola, Palilule i Vračara, šapuću ostarela beogradska gospoda, kao retke ptice u kavezima. Okupljaju se za slave i Božić, davno već svikli na ritam hordi što krajem rata preplaviše njihov grad. Jedine relikvije koje sačuvaše jesu opušten govor, ono obavezno „gospodine“ i „gospodo“, malo porcelana, ikonu, parče pirotskog ćilima, srebrni ibrik, kandilo. Ti retki primerci predratnih građana neopterećeni lažnim porodičnim grbovima i bečkim rodoslovljem još uvek zrače mutnim sjajem.

Beograd je raj za pisce.

Naš mlađani junak na trideset pet stepeni avgustovske žege, dok smrad ustajalog đubreta lebdi novobeogradskim naseljima, pokušava da u tom ogromnom studiju pronađe neke iščezle likove. Ostavimo ga neko vreme u lažnoj senci platnenog zastora.

Maštoviti čitalac može da zamisli što god poželi i opet neće iscrpsti mogućnosti beogradskog studija, jer među trošnim kulisama žive i oni koje ne beleže udžbenici zoologije. Nije retkost da nosorog u beogradskom zoološkom vrtu izvrši samoubistvo, da majmun ili tigar pobegnu iz kaveza. Jer, nije retkost da snaja odseče svekrvi jezik, da bokser pešnikom ubije dete, da milicioner premlati operskog pevača, da se u kontejneru nađe beba.

Jednog dana Beograd će postati najveći safari park na svetu.

Beograd je oduvek kapija Azije sa koje se, ipak, sasvim jasno naslućuje Evropa.

2.

Kanadske topole su kratkog veka: naglo bujaju, ali se brzo i suše. Betonske nakaze, večne u svojoj ružnoći, sačekace sudnji dan. Dotrajali automobili vuku se bulevarima sparušenih topola, podlokanim putevima i gradilištima.

Hladni vozovi stoje na signalima.

Časovnici sve brže otkucavaju neko drugo vreme.

Naš junak grebe perom opnu nevidljive priče.

Opatija: ljudi koji sede, suncobrani, čipkasti balkoni hotela. Oaza odmora gde čekanje i jeste zadovoljstvo.

Abacija: najdublja tačka do koje stiže Vladimir Nabokov u svom sećanju. Šupljine u stenama ispunjene mlakom morskom vodom, magično mrmorenje mora. Dečak Vladimir strepi od posete frizeru na Rijeci.

Mesto je, svakako, Opatija, na Jadranskom moru, zapisao će pola veka kasnije Nabokov u autobiografiji *Pričaj, sećanje*.

Dečak Vladimir pamti narukvicu oko članka desne ruke od svetlozelenog i roze celuloida. U tom magličastom

prstenu naziru se pramenovi kose i smrznute suze – tragovi jedne grozne posete frizeru na Rijeci.

Vila *Neptun* (ili možda *Apollo*?), sa majušnim tornjem i okruglim prozorima u potkrovlju, tihi zaklon koji je dalekog leta 1904. godine koristila ruska porodica Nabokov u svom kruženju Evropom, još uvek postoji na samoj ivici mora prema Ičićima.

Nevidljiva opruga lagano se napinje. Svakog časa u magličastom prstenu od celuloida pojaviće se predmeti teskobe.

Šupljine u stenama ispunjene mlakom ustajalom vodom i sluzavim pramenovima morske trave dišu uspavljajućim pljuskanjem. Dečak Marko pamtiće težak zadah užeglih pomada u natrulom drvetu kupališnih kabina. Njegov magični oreol nije satkan od kose i smrznutih suza. Ali, veoma jasno oseća dodir svilenkastog krzna na obrazu posle buđenja.

Duboko u dvorištu, pomerale su se grančice ruzmarina. Mukle uzdahe stvorila je dečakova uobrazilja, ali ne i obrise klupe u zamućenom celuloidu neodređene boje. Naslon klupe viri iz tamne lepeze grma.

Grančice ruzmarina trepere jednoličnim ritmom. Ili su to vlasi kose?

Na ivici pisaćeg stola za tren se zaustavlja odsjaj stakla. Marko podiže pogled sa rukopisa.

Negde je nepoznata ruka otvorila prozor. Na trećem spratu solitera preko puta, Marko otkriva obris čoveka iza guste mrežice protiv komaraca razapete na vratima terase.

3.

Kao anđeo lebdi Marko svojim gradom.

Iz ratnih ruševina, po ko zna koji put, Beograd vaskr-sava. Obilne transfuzije ubrizgale su svežu krv, međutim,

džin na obalama dve reke bespomoćno maše udovima. Na humusu natopljenom hiljadugodišnjim leševima još nije procvetala orhideja.

Pohotni i krepki gorštaci preplaviše Beograd krajem Drugog svetskog rata. Darivali su gradu život, ali ne i spokojstvo. Vođeni snažnim nagonom pukog održanja, čupali su osetljivo endemično bilje.

Dolazio je svet koji Jovan Cvijić obeležava „rajnskom psihologijom“. A Ivo Andrić u *Znakovima pored puta* na jednom mestu kaže: „U našim krajevima koji su bili pod Turcima, naročito onim najzaostalijim, tragovi robovanja vide se nekad manje, nekad više, a ima trenutaka kad pred nama iskrsnu svi odjednom, u punoj svojoj težini. Tada vidimo da je tu sačuvan život, ali po cenu koja je skuplja od života samog, jer je snaga za odbranu i održanje pozajmljivana od budućih naraštaja, koji su se rađali zaduženi i opterećeni. U toj borbi preživeo je goli nagon za odbranom života, dok je život sam izgubio toliko da mu nije ostalo mnogo više od samog imena. Što stoji i traje, okrnjeno je ili iskrivljeno, a što se rađa i nastaje, u zametku je zatrovano i ojađeno. Misli i reči ovih ljudi ostaju nedovršene, jer su u korenu zasećene.“

Beograd se raspada pod teretom onih koji su mu život obnovili. Njegovi izgladneli stanovnici tumaraju deponijama. Postavljaju zamke za golubove. Kontejnerska naselja niču na sve strane.

Zanemoćali Guliver rađa se i umire u istom danu.

4.

Penzionisani major Stanimir Delić, nekada zverčica Udbe, koji se omaškom okliznuo na stepenicama vlasti, ipak je

posle svega dobio solidan zgoditak na ruletu proleterskog internacionalizma: trosoban stan na Novom Beogradu i dobru penziju. I malo, i mnogo. Mnogo, ako pogleda armiju nezaposlenih, pretraživača kontejnera i prosjaka, malo, ako se osvrne na bivše drugare što ostadoše na merdevinama vlasti, i pod starost objavljuju memoare. Međutim, i memoaristi i njihovi strastveni čitaoci samo su dva lica iste nemani koje nema u Cvijićevoj tipologiji.

Homo tiranicus: hibrid, godinama uzgajan u laboratorijama Mičurinove* domaje, vešto se uvukao u istočnoevropske studije nametnuvši ne samo žanr već i scenario. Shodno tradiciji i vlastitoj tipologiji, svaki studio razvio je posebnu podvrstu *homo tiranicusa*. Ipak, svima im je zajednička edipovska strast prema Pramajčici. Suznih očiju ispraćali su kosmonaute, pesmom pozdravljali atomske probe negde u Sibiru, kao molitvu pevušili statističke podatke.

I Stanimir je izdanak jedne sorte koja je krajem rata preplavila Beograd. Razočaran ali i dalje ropski odan vizijama Vladimira**, Stanimir se posle smrti svoje žene priklonio starom krugu, nerazdvojnom bratstvu žrtava i islednika. Viđali su se pred podne u *Moskvi*, *Mažestiku* ili *Maderi*, oprašćali jedni drugima grehe i strastveno komentarisali feljtone po dnevnim novinama što su unazad, kako je to običaj u istočnim demokratijama, otkrivali istinu.

Ali, nisu se bavili samo prošlošću. Mnogi među njima, neženje i udovci, negovali su konspirativne veze sa recepcionerima nekih beogradskih hotela koji, kao svuda na Istoku,

* Ivan Vladimirovič Mičurin (1855–1933), ruski naučnik, selekcionar. Godinama je radio na poboljšanju sorti voćaka i njihovom prilagođavanju na surove klimatske uslove centralne i severne Rusije. Pokušao je da biljke prilagodi ukrštanjem geografski udaljenih sorti i njihovim kalemljenjem.

** Misli se na Vladimira Iljiča Lenjina, a ne na Vladimira Nabokova.

čine nezaobilaznu kariku na putu do švercovane robe i žena. A zbog ovih poslednjih, naročito je na ceni hotel *Toplice*. Tamo odsedaju turističke grupe iz Sovjetskog Saveza, Mađarske, Čehoslovačke, Poljske.

5.

Stan na Studentskom trgu sa pogledom na park i zgradu Prirodno-matematičkog fakulteta, koja bezumnom lokacijom zauvek preseca horizontalu prema Dunavu, razbijajući koordinate grada, predstavlja važno uporište Stanimirovog kružoka.

Vlasnik stana, Đorđe Malibrk, bivši udbaš (da li udbaš ikada može biti bivši, i nije li policajac karakter, a ne zanimanje?), kasnije raspoređen u privredu i koji je kao spoljno-trgovinski predstavnik godinama živio u Belgiji i Nemačkoj, rado ustupa stan prijateljima za ljubavne sastanke. A to retko biva jer i u starosti više brinu o sfingama nego o ženama. Većina njih ni posle desetak godina života na Zapadu, gde po pravilu ostaju nestašna deca i ušteđevina na šifrovanim računima, ne zaboravlja role iz mladosti. Poput okorelih narkotičara udišu vonj toplih „enkavedeovskih“ kožnjaka.

Đorđe Malibrk se pod starost razveo, prepustio veliku dušnu ženu kuću na Senjaku, a sebi zadržao stan na Studentskom trgu gde je poratnih godina harao, plašeći stare Beograđane selidbama i zatvorima. Bistro seljače brzo se snašlo u partizanskoj ekonomiji. Iako nikad nije stekao naviku pranja zuba, postao je jedan od najvećih stručnjaka za pranje novca i kao takav nezamenljiv u mafijaškoj ekonomiji, što je u zemljama istočnih demokratija pre svega dobra preporuka za visoke položaje.

Malibrkov stan, u blizini hotela *Toplice*, zadovoljava sve uslove konspiracije koja je u tim odmaklim godinama važan erotski stimulans. Kada u zakazano vreme Stanimir uzme ključ u *Moskvi* ili *Mažestiku*, i krene laganim korakom prema Studentskom trgu, u njemu se razlije prijatna teskoba, neugašena čežnja za ilegalom i fanatičnim ispunjenjem zadatka. Miluje pogledom izloge u Vasinoj ulici, krepka tela žena i devojaka, krošnje stabala u Studentskom parku.

Miris mermera u Malibrkovoj zgradi vrhunac je uživanja. Korak po korak, penje se Stanimir na treći sprat. Kada otključa vrata stana, i sedne u fotelju, pažljivo osluškuje korake na stepeništu. Hotelski momak obično dolazi na vreme. Strepnja priziva dane kada je u ulozi epizodiste žudeo za nekim važnijim rolama.

Zvono. Hotelski momak iščezava na stepeništu.

Larisa, rekla je i hitro pružila ruku.

Čvrst stisak. Pogled prozirnih plavih očiju utisnutih u široko lice. Žućkaste pege na jagodicama.

Larisa je visoka, jakih kukova i duge crvenkaste kose smotane u punđu. Krupni beli zubi vire na punim usnama.

Larisa, ponavlja tiho Stanimir zvučno ime. Voliš li Beograd?

Volim, volim, odgovara Larisa.

Omađijan njenim osmehom, Stanimir više ne obraća pažnju na detalje. I zato, kasnije, u krevetu, neće primetiti povećí grumen divljeg mesa na leđima, kratke nožne prste. Ne oseća ni jeftin parfem pod neobrijanim pazusima.

Stanimir stidljivo izgovara poneku rusku reč. U ormanu nalazi flašu vinjaka i čašice od brušenog stakla. Larisa izvlači iz drvene doze na stolu cigaretu dugačkog zlatnog filtera. Nazdravljaju i piju naiskap.

Posle treće čašice vinjaka, Larisa mirno skida bluzu i gura razlabavljene sandale pod krevet.

Stanimir ponavlja šapatom njeno ime kao lozinku. Spuštajući se u krevet, uhvatio je pogledom u ramu prozora čisto, plavkasto nebo.

Nebo Rige ili Odese, nebo koje se vidi iz spavaćih kola na relaciji Berlin – Trst. Larisa je samo uzorak koji poseduje svaki bolji hotel na tom putu.

Kao što je to bila Elizabeta Grabner u riječkom Teatru Feniče.

Stanimir pamti senke palata na Kozali, trsatske stepenice i kvadrat neba sa prozora Elizabetine garsonjere.

Larisa ječi i zabacuje glavu. Uznemirena alkoholom, prekinuće spori ritual svog ljubavnika i veoma brzo u sparušenom telu izazvati prijatni grč.

Ali, Stanimir više kao da ne primećuje Larisu. Zarobljen u nevidljivoj čauri svog mitskog idola Rudolfa Grabnera, odsutno gleda u prozor. Odnegde izviru nežne reči kojima ga svake noći Elizabeta smiruje. Kad god priča o svome ocu, njen ljubavnik se oraspoloži. Jednom će mu nešto i zatražiti. Plan je odavno smislila. Rijeka postaje preteći tiha. I ona mora što pre nestati. Kao i njen otac Rudolf.

Larisa je ustala i neprimetno izvukla nekoliko cigareta dugačkih zlatnih filtera iz drvene doze na stolu. Smejulji se kada Stanimir, brzo navukavši pantalone, po četvrti put sipa vinjak u čašice. Diskretno zaviruje u koverat. Stanimir stoji pored prozora, leđima okrenut Larisi, i polako zakopčava dugmad na košulji.

Desetak minuta kasnije ispratiće pogledom Larisu dok zamiče parkom. Sada je bliži svome modelu. Iako je zaboravio mnoge važne detalje, sačuvao je mutne intonacije Elizabetinog glasa koje prizivaju Rudolfa Grabnera.

Crveni trolejbusi jure Vasinom ulicom. Na klupama u parku sede studenti. Nekoliko pasa pretrčava male zelene površine.

Radio je u botaničkoj bašti, rekla je jedne večeri Elizabeta. Majka nam je govorila da se otac kretao nečujno. Bio je tih kao biljka.

Izvadila je iz torbe fotografiju i pružila je Stanimiru. Ovde smo svi, rekla je Elizabeta. Ja sam u kolicima, nemam još ni godinu dana. Fotografija je snimljena dva meseca uoči očevog odlaska.

Stanimir ne odvaja pogled sa krošnji drveća u parku. I Grabner beše osetljiv na vegetaciju, naročito na pahuljaste glavice maslačaka. Dunuo bi paperje i pratio pogledom pro-vidne padobrance kako nestaju u travi.

Prizivanje Rudolfa Grabnera prekidaju šumovi sa ulice, zvono telefona ili samo pokret ruke koja pali cigaretu. Kada zaključa vrata od stana, Grabner iščezava, ali i sećanje na vreme kada je Stanimir bio samo pouzdan čovek, nabavljač falsifikovanih dokumenata i sprovodnik važnih drugova na sigurna mesta. Zar i Grabner nije u jednom od svojih života bio čuvar?

Miris mermera se gubi u času kada Stanimir ubaci ključ od stana u Malibrkovo poštansko sanduče.

6.

Čuvar Markovog detinjstva bila je majka.

Priče o ratu i revoluciji stizale su u dečakovu svest putem filmova i školskih udžbenika. Otac je čutao o svojim slavnim danima, a majka je zaverenički govorila sinu kako se nekad živelo, tamo na moru, u Rijeci.

Stanimir je već bio na silaznoj putanji i priklanjao se iracionalnijim tumačenjima istorije. Zakleti marksista pretvorio se u zagovornika ezoterije. U pozadini velikih istorijskih događaja otkrivao je dobro smišljene zavere.

Kasnije, posle smrti majke, Marko je svakodnevno slušao nadahnute očeve govore o vremenu u kojem su potrošene najbolje godine.

Revolucija je kao film, objašnjavao je slikovito Stanimir. Nema je bez moćnih sponzora. Pažljivo se odaberu tereni, glumci, statisti. U knjizi snimanja ubeležen je svaki detalj buduće spontanosti.

I film, i revolucija, govorio je povišenim tonom Stanimir, odbace najbolje kadrove samo zato što se ne uklapaju u čvrstu liniju zamišljene priče. Ali, u početku, u onoj zavere-ničkoj fazi, niko ne zna šta su veliki reditelji naumili.

Jedino što Stanimir nije nikada pomenuo lamentirajući na temu bliskosti filma i revolucije beše neosporna činje-nica da i film i revolucija ostavljaju hiljade nesrećnika bez zanimanja, u zaklonu neodređenog pojma filmadžije, ili revolucionara.

Početkom dvadesetog veka čest gost bečkog kafea *Central* bio je izvesni Bronštajn alias Trocki, koscenarista jednog od najvećih spektakala. Još uvek je u toku bila ona „zave-renička“ faza, kako bi rekao Stanimir, i trebalo je animirati moćne sponzore. Uvek za istim stolom, pored samih vrata kafea, Bronštajn je ispijao visoke čaše limunade i pažljivo čitao novine zaklanjajući bambusovim držačem urokljive oči. Noću je bučno diskutovao sa razbarušenim mladićima. Neki stariji posetioci *Centrala* ćutke su posmatrali maskotu kafea kako iz dana u dan stiče sve više sledbenika.

Negde u isto vreme, ali bez limunade, već uz gusto sici-lijansko vino marsala, odmarali su se na Kapriju, u zaklonu vile prostranih soba i raskošnog vrta, Lenjin, Aleksandar Bogdanov, Maksim Gorki i izvesni Željabujski. Dani ladanja ostali su zabeleženi na mnogim fotografijama, snimanim verovatno posle ručka, jer je uvek negde na stolu bila flaša

sicilijanske marsale neobično dugog zmijolikog grlića, i obavezna šahovska tabla sa crnim i belim figurama.

Ali, šah ne igra samo društvo na terasi vile. Nije potrebno udaljiti se mnogo od Kaprija i suočiti se sa bešumnim figurama grimiznih šešira u jednom od najvećih svetskih studija, na desnoj obali Tibra. Tokom vekova rezidencija na jednom od sedam bregova prerasla je u ogroman dvor sa nekoliko hiljada soba, dvadeset dvorišta, dve stotine stepeništa i tri-desetak manjih i većih vrtova.

Majstori igre nastanjeni u dvoru prate vodnjikavim očima urotnike, istrošenim sluhom hvataju šumove. Kreću se u mekim nosilkama, utonuli u svilene jastučice. Atrofirani mišići jedva pomeraju naslage sala. Mnogo je svetla u prostranim dvoranama. Žuti zraci klize ćosavim obrazima, iskre rubini i smaragdi na rukama, mljackaju bezuba usta.

Soba za goste nalazi se na vrhu najviše zgrade dvorskog kompleksa i teško se nosiljkom stiže gore. Oni mlađi, krepki osamdesetogodišnjaci, sastaju se sa tajanstvenim gostima. Duguljasti prozori osmougaone dvorane zatvaraju se nekoliko meseci uoči posete. Vazduh je gust, i svaki šapat i šum ostaju danima sačuvani, kako bi i majstori u nosilkama, kada jednom stignu gore, mogli pažljivo dešifrovati poruke.

Od prisutnih gostiju na terasi vile na Kapriju jedino je Željabujski kicoš. Na svakoj fotografiji je u drugom odelu, sa cvetom na reveru. Obilato koristi parfem kardinal.

Svet je džungla, a mi ćemo ga pretvoriti u botaničku baštu, kaže Željabujski.

Ostali klimaju glavama nagnuti nad šahovsku tablu.

Početkom dvadesetog veka širom Evrope razmislili su se strastveni krotitelji bilja u potrazi za pogodnim terenima. Neki među njima nisu bili obični smrtnici, jer iz zmijolike flaše na terasi vile na Kapriju točila se marsala, ali i ambrozija.